

O impacto da migración de retorno en Galicia: Unha visión desde a pedagogía social

Alexandra Miroslava Rodríguez Gil

Alexandre Sotelino Losada

Kateline de Jesus Brito Tavares

Facultade de C. da Educación (Campus Vida) USC

alexandramiroslava.gil@usc.es

alexandre.sotelino@usc.es

kateline.brito@usc.es

ISSN: 1132-8932

Páx. 74 - 77

O RETORNO EN GALICIA

O cambio de século puxo en evidencia a secuencia de cambios no ciclo migratorio en España coa redución da chegada de poboación inmigrante, e mesmo o regreso ao país de orixe deste colectivo (Santos Rego et al., 2012; Vázquez-Silva, 2018). Na particularidade do caso galego, pese a non acadar valores considerables respecto ao arribo da poboación migrante, si está a experimentar unha proliferación do fluxo migratorio da poboación retornada de grande envergadura. Para o desenvolvemento do presente traballo tomamos os datos do Instituto Galego de Estatística (IGE, 2021), relativos á inmigración de retorno, acoutando o espazo temporal ao comezo do novo século ata 2020, último ano no que se recollen datos sobre este fenómeno.

A evolución da poboación retornada nas distintas provincias galegas sufriu múltiples flutuacións. A Coruña é a provincia que maior continxente de retornados/as recibe anualmente, seguida por Pontevedra, receptora á súa vez dun gran número de poboación retornada; Ourense recibe cotas inferiores. Con todo, Lugo é a que menos poboación retornada recibe xa que en ningún dos anos analizados chega aos 300 retornos anuais. Ante esta conxuntura parece evidente a urxencia da actuación por parte da administración pública nas provincias e comarcas que albergan unha maior representación deste colectivo.

Con relación á procedencia deste continxente, os países que achegan maior cifra de poboación retornada son Suíza (35.608) e Venezuela (26.526), seguidos pola Arxentina (12.180) e Alemaña (9.327), xa que foron receptores de elevadas cotas de emigrantes galegos durante o s. XX. Ao mesmo tempo, hai que sinalar que, en termos totais, o continente americano foi do que máis poboación retornada se derivou (69.551), seguido de preto por Europa (64.930).

Baixo este esquema, o retorno é unha idea historicamente arraigada no imaginario social galego, especialmente na emigración intracontinental pola súa proximidade e viabilidade, aínda que naqueles que emigraron cara a América tamén perdura esta imaxe.

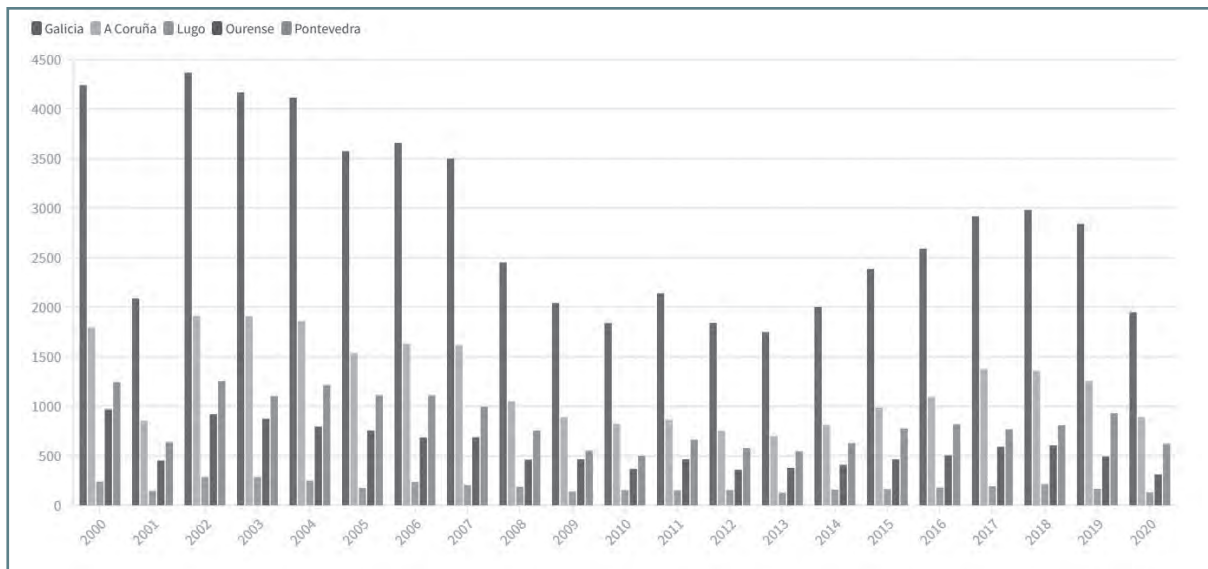

Gráfico 1. Poboación retornada en Galicia por provincias. (Elaboración propia a partir dos datos do IGE (2021))

UNHA ANÁLISE DESDE A PEDAGOXÍA SOCIAL

Co paso do tempo este fenómeno converteuse nun dos principais retos a xestionar pola administración local e o sistema educativo (Priegue, 2009). Desde os Concellos e as Deputacións, e tamén desde a administración autonómica, son múltiples as políticas que se están a implementar para impulsar o retorno dos/as nacionais que se atopan en terceiros países co obxectivo

de aproveitar o seu capital humano e social.

Polo tanto, nalgúns casos a estrutura demográfica dos concellos está a verse modificada. Neste momento os/as emigrantes retornados/as son un grupo heteroxéneo, con predominancia da poboación nova con proxectos de permanencia en e para o ámbito familiar (Santos Rego e Lorenzo, 2009). Así, enténdese que deben formularse solucións políticas na esfera pública para a

efectiva inclusión desde colectivo. Asemade, a chegada de menores e a súa incorporación nas institucións educativas galegas adquire unha especial importancia, dado que se trata dun colectivo cunhas características e necesidades particulares (educativas e sociais). En consecuencia, o sistema escolar debe brindar respostas coordinadas e efectivas para unha sociedade diversa e plural, ao tempo que urxe a formación dos profesionais en competencias interculturais e a súa capacitación para ofertar unha atención individualizada, integral e de calidade.

Pola súa banda, a situación da poboación retornada tamén se manifesta no asociacionismo, como se pode ver no Gráfico 3. Desde a constitución da primeira asociación de retornados en 1995, estase asistindo un incremento sen precedentes das mesmas. Para o ámbito da pedagogía social, estas agrupacións teñen un carácter especialmente significativo por tratar de vehicular problemáticas sociais, culturais, políticas e económicas mediante diversas estratexias de intervención socioeducativa.

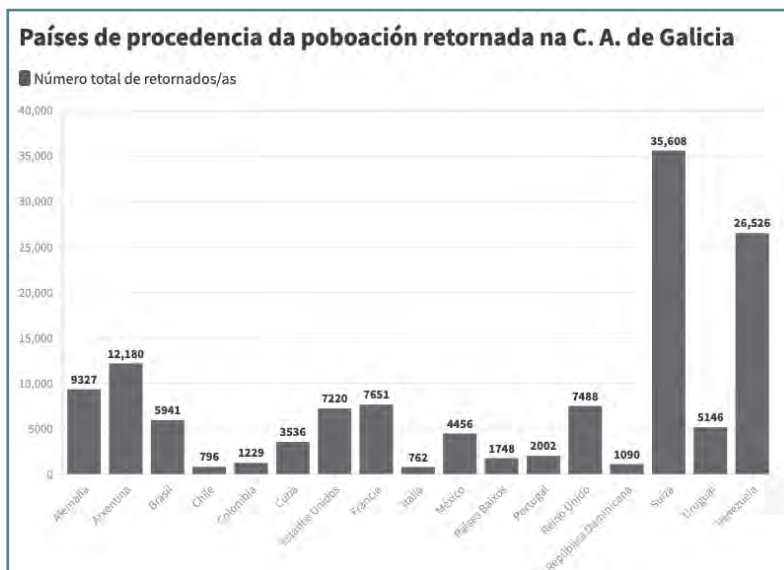

Gráfico 2. Países de procedencia da inmigración de retorno. (Elaboración propia a partir dos datos do IGE (2021))

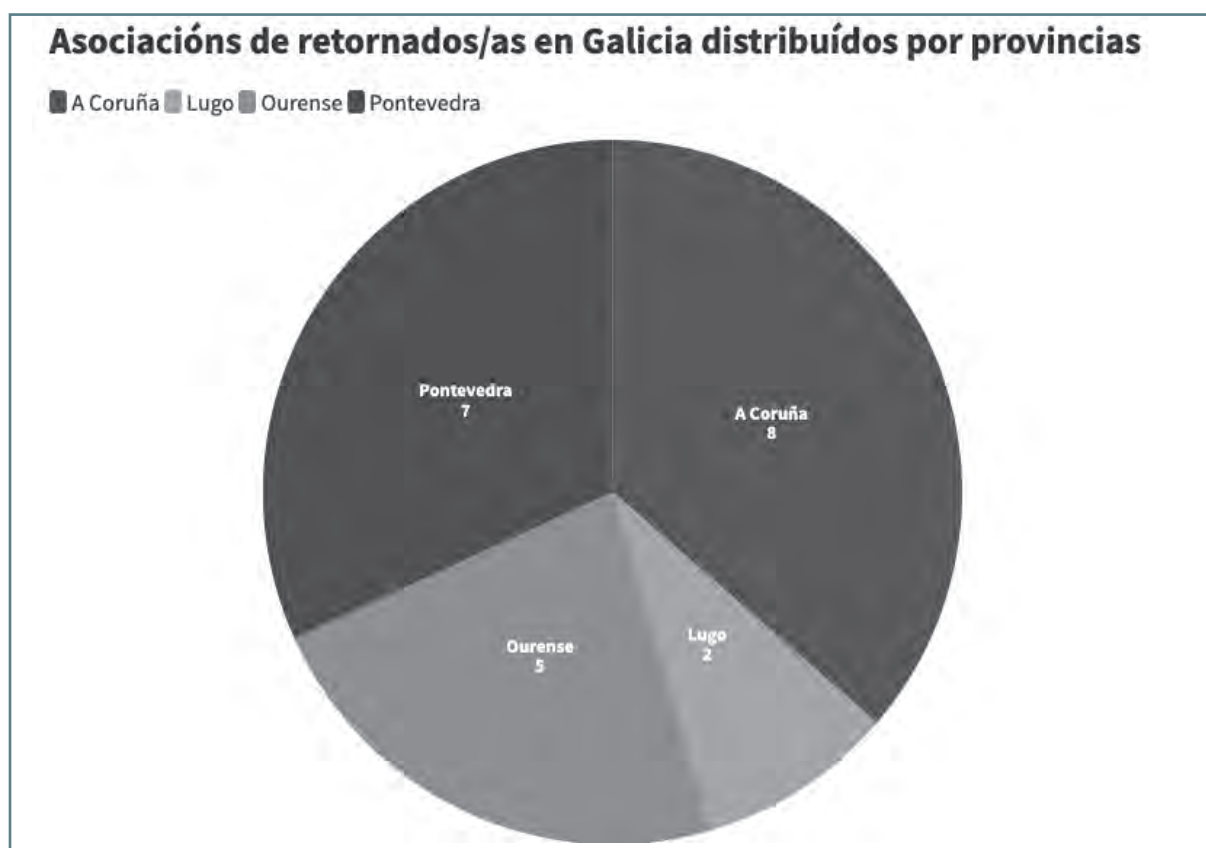

Gráfico 3. Número de asociacións de retornados/as en Galicia. (Elaboración propia a partir dos datos do IGE (2021))

No Gráfico 3 inclúense asociacións de ámbito provincial e autonómico. Hai que subliñar que, aínda que Ourense non conta cun gran número de retornados/as, parece que si existe un forte movemento de asociacionismo a este respecto.

Algúns autores como Egea et al. (2002) sinalan que a inclusión na esfera pública é un dos problemas máis graves deste colectivo. Polo tanto, unha das liñas de traballo que se deben reforzar desde a pedagogía é a visión das asociacións de inmigrantes como unha vía

efectiva para a participación sociopolítica, educativa e cultural da poboación estranxeira na sociedade receptora. Deste xeito, para favorecer a acollida dos/as retornados/as é fundamental a creación de políticas estatais, autonómicas e locais que faciliten devandito retorno. Así as cousas, as estratexias que atenden a xestión da inmigración constitúen un aspecto primordial para o benestar da cidadanía, con efectos determinantes a nivel persoal e colectivo, non só para este grupo, senón tamén para o conxunto da sociedade (Santos Rego et al., 2012). Por tanto, hai que recoñecer a oportunidade e o valor que teñen os factores derivados do auxe dos fluxos migratorios no eido local/provincial.

CONCLUÍENDO

Os fluxos migratorios dispoñen dunha dilatada traxectoria investigadora, porén, o fenómeno do retorno parece non ter o suficiente aval literario pese ao seu protagonismo e as consecuencias en diferentes niveis (Vilar et al., 2008). As repercusións sociais derivadas da chegada dos/as retornados/as maniféstanse no ámbito local, polo que é imprescindible a toma de decisións desde esta dimensión política. Ademais, a estrutura das institucións educativas está a mudar pola chegada de menores migrantes transnacionais que teñen necesidades específicas, polo que os/as profesionais deben estar correctamente formados para proporcionar unha atención de calidade aos infantes e ás súas familias. De igual modo, o asociacionismo

da poboación estranxeira desempeña un papel de grande importancia na intervención pedagóxica para a resolución de problemáticas de carácter socioeducativo. Por conseguinte, o protagonismo das Ciencias da Educación neste proceso está claramente xustificado, e os diferentes perfís profesionais deste eido das Ciencias Sociais terá que dar respostas xustificadas, adaptadas e implementadas para lograr o benestar social a partir da casuística galega. ■

REFERENCIAS

- EGEA, C., NIETO, J. A. E JIMÉNEZ, F. (2002). El estudio del retorno: aproximación bibliográfica. *Migraciones y Exilios: Cuadernos de la Asociación para el estudio de los exilios y migraciones ibéricas contemporáneos*, 3, 141-168. <https://www.aemic.org/ano-2002-numero-3-dossier-exilio-historia-literaria/>
- INSTITUTO GALEGO DE ESTATÍSTICA (IGE). (2021). *Movements migratorios*. Xunta de Galicia. Recuperado de: http://www.ige.eu/web/mostrar_actividade_estadistica.jsp?codigo=0201003&idioma=es
- PRIEGUE, D. (2009). A convivencia intercultural na sociedade galega: O plan galego de cidadanía, convivencia e integración 2008-2011 como vector estratéxico. En N. Lagares y M. Lorenzo (Coords.), *In-migración: Educación, cultura e políticas para a inclusión social en Galicia* (pp. 205-235). Toxosoutos/ Unipro Editorial.
- SANTOS REGO, M. A. E LORENZO, M. (2009). La participación de las familias inmigrantes en la escuela. Un estudio centrado en la procedencia. *Revista de educación*, 350, 277-300. <https://www.educacionyfp.gob.es/revista-de-educacion/numeros-revista-educacion/numeros-anteriores/2009/re350/re350-12.html>
- SANTOS REGO, M. A., LORENZO, M. M., E CRESPO, J. (2012). Gestión de la inmigración en el contexto local. En M. A. Santos Rego (Dir.), *Inmigración y administración local. La gestión socioeducativa* (pp. 11-16). Netbiblo.
- VÁZQUEZ-SILVA, I., PÉREZ-CARAMÉS, A., E MOSQUERA, S. (2018). Nuevas culturas asociativas en un contexto de cambio social. Análisis de la evolución del tejido asociativo inmigrante en Galicia (2006-2016). *Papers: revista de sociología*, 103(4), 493-520. <https://doi.org/10.5565/rev/papers.2504>
- VILAR, J. B., GÓMEZ, J., EGEA, P. M. Y VILAR, M. J. (2008). *Migración de retorno desde Europa. Su incidencia en la modernización de la Región de Murcia (1975-2005)*. Universidad de Murcia, Servicio de Publicaciones.

PUBLICIDADE

♥ LIBROS PARA ABRAZAR A DIFERENZA

loquelego
www.loquelego.es

